บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งในวิชาว่าด้วยคุณวิทยา (Axiology) ซึ่งพิจารณาปัญหาที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่าและการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆในทางสุนทรียะ (พ่วง มีนอก, 2536, น.3) ดังนั้น สุนทรียศาสตร์จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความงามหรือความนิยมในความงาม เป็นอารมณ์ ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงามไพเราะ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรืองานศิลปะ ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นด้วยประสบการณ์ การศึกษาอบรม และพัฒนาเป็นรสนิยมความรู้และความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ สามารถเสริมสร้างพัฒนาการทางสุนทรียภาพให้เพิ่มขึ้น รู้และเข้าใจคุณค่าของความงาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530, น.7)

ในการอธิบายลักษณะและเกณฑ์การจำแนกศิลปะในยุคต่างๆจะมีการอธิบายที่แตกต่างกันไป นักประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกได้หาเกณฑ์ในการอธิบายศิลปะสมัยใหม่ว่า ศิลปะสมัยใหม่มักแหวกกฎเกณฑ์ของยุคสมัยหรือแบบแผนทางด้านศิลปะหรือหลักสุนทรียภาพที่เคยยึดถือเป็นการทำงานลักษณะรูปแบบใหม่ที่เน้นตอบสนองความพึงพอใจและความเชื่อทางด้านศิลปะ (Art Belief) ส่วนตน ในรูปของกลุ่มศิลปินหรือลัทธิศิลปะเป็นที่ตั้ง ศิลปะในกลุ่มหลังนี้เองที่นักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ศิลปะทั่วไปถือเป็นศิลปะสมัยใหม่ เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวพิจารณาจำแนกแล้วเห็นว่า ศิลปะตะวันตกได้เริ่มก้าวเข้าสู่การสร้างสรรค์ศิลปะสมัยใหม่ที่มีความชัดเจนในลักษณะรูปแบบของตน (ศุภชัย สิงห์บุศย์, 2547, น.143) ศิลปะที่เข้าสู่สมัยใหม่มีการสร้างสรรค์ตามแบบอย่างลักษณะของกลุ่มที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นทางด้านแนวคิด เน้นเรื่องของการใช้สีที่ขัดต่อความเป็นจริงอย่างศิลปะกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) เกิดลัทธิทางศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ คือ นีโออิมเพรสชันนิสม์ (Neo Impressionism) และโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ (Post Impressionism)

ในคริสตศักราช 1860 ศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ได้เกิดขึ้นและมีศิลปินหลายคน เช่น อีดูอาร์ด มาเนต์ (Edouard Manet, 1832-1883), อัลเฟรด ซีสลีย์ (Alfred Sisley, 1839-1899) และ ปีแอร์ ออกุสต์ เรอนัวร์ (Pierre Auguste Renoir, 1841-1919) ซึ่งศึกษาเรื่องสี แสงตามแนวทางวิทยาศาสตร์ ศิลปินในยุคนั้นได้หันมาสนใจและเริ่มสร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กลุ่มนี้มากขึ้น จนกระทั่งในคริสตศักราช 1874 ศิลปินกลุ่มนี้ได้ร่วมแสดงงานปรากฏแก่สาธารณชน หลังจากนั้นจึงได้แยกตัวออกไป แต่ยังมีบางคนที่ทำตามอุดมคติเดิมอยู่ เช่น โคลด โมเนต์ (Claude Monet, 1840-1926) บ้างก็เปลี่ยนแนวการทำงานศิลปะไปอย่างสิ้นเชิง บ้างก็ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ในการสร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางของตน ศิลปินกลุ่มนี้มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องการแสดงออก การทดลองค้นคว้า และเห็นด้วยกับหลักทฤษฎีสี แต่ทว่าในการแสดงออกด้านความรู้สึกและจินตนาการต่างคนต่างมีอิสระ

กลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ได้สร้างแนวความคิดใหม่ทางศิลปะโดยไม่ให้ความสำคัญในเรื่องรูปทรง ปัญหาระยะสามมิติ และความสัมพันธ์ในระหว่างช่องว่างรูป ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาทางจิตรกรรม ดังนั้น จึงมีศิลปินแยกตัวออกมาจากกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ หันมาให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวคือ กลุ่มนีโออิมเพรสชันนิสม์ (Neo Impressionism) กลุ่มนี้ถือตามทฤษฎีของแสงทางฟิสิกส์และพื้นผิวของรูปตามทัศนะศิลปินรุ่นใหม่ ในเรื่องแสงนักวิทยาศาสตร์กำหนดทฤษฎีคือ แสงเป็นพลังงานและแสงเป็นอนุภาค ดังนั้น จึงลดส่วนสำคัญของรูปร่างเพื่อหันมาศึกษาแสงและเงา โดยระบายสีของแสงและเงาเป็นจุดเล็กๆ จัดภาพให้ง่ายโดยลดรายละเอียดอื่นๆ ที่เห็นว่ามีความสำคัญน้อยลง และให้ความสำคัญกับโครงสร้างส่วนใหญ่รวมถึงแสงและเงา ตัวภาพคล้ายกับเกิดการเคลื่อนไหว (อารี สุทธิพันธ์, 2516, น. 41-46) ซึ่งผลงานและความคิดของเซอราต์ (George Pierre Seurat, 1850-1891) ศิลปินที่มีชื่อเสียงและได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อศิลปินในกลุ่มนีโออิมเพรสชันนิสม์

หลังจากนั้น 7 ปี รูปแบบของกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์และกลุ่มนีโออิมเพรสชันนิสม์ได้มีอิทธิพลต่อกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ (Post Impressionism) โดยในช่วงคริสตศักราช 1880-1905 ศิลปินในกลุ่มนี้ต่างสร้างสรรค์ผลงานบนความคิดความเชื่อมั่นของตน แต่มีแนวความคิดบางประการที่สอดคล้องกัน เช่น การค้นหาและเน้นความสำคัญของรูปทรง (ทั้งรูปร่างภายนอกและปริมาตรของมัน) ทั้งยังคำนึงเรื่องมิติของภาพด้วย (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2528, น. 47-51) ทั้งนี้กลุ่มอิมเพรสชันนิสม์กับนีโออิมเพรสชันนิสม์มีเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะองค์ประกอบทางศิลปะที่ชัดเจน ส่วนโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ศิลปินในกลุ่มต่างมีแนวทางเป็นของตัวเอง ไม่มีกรอบเกณฑ์ตายตัว แต่สามารถแยกความแตกต่างเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มแรกเน้นการแสดงออกด้านอารมณ์ (Emotional Aspect) เป็นผลงานสร้างสรรค์จากความรู้สึกทางอารมณ์ที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง และกลุ่มที่สองเน้นโครงสร้างทางศิลปะ (Structural Aspect) โครงสร้างทางรูปทรงและสีสัน ดังนั้นศิลปินแต่ละคนจึงมีการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างกันออกไป

วินเซนต์ แวนโก๊ะ (Vincent Van Gogh, 1853-1890) เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงระดับโลกซึ่งผลงานของเขาเป็นไปในแนวทางการสร้างสรรค์ที่เน้นการแสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แวนโก๊ะเกิดเมื่อวันที่ 30 มีนาคม คริสตศักราช 1853 ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีบิดาเป็นบาทหลวง เขาได้รับการศึกษาชั้นต้นในโรงเรียนท้องถิ่น ต่อมาในคริสตศักราช 1869 แวนโก๊ะทำงานในห้องขายภาพบริษัทกูปีล์ (Goupil) เขาได้ศึกษาศิลปะด้วยตัวเองและเริ่มทำงานศิลปะเมื่ออายุ 27 ปี ภาพเขียนสีน้ำมันชิ้นแรกมีชื่อว่า “ชายหาดกับคน และทะเลกับเรือ” (Beach with Figures and Sea with Ship) และ “คนกินมัน” (The Potato Eaters) ผลงานของเขาในสมัยนี้เรียกว่า ดัทช์ พีเรียด (Dutch Period) โดยมีลักษณะหนักแน่น สีหม่นหมอง มีการแสดงออกในรูปแบบของกลุ่มเรียลลิสม์ หลังจากนั้น แวนโก๊ะเดินทางไปปารีส ประเทศฝรั่งเศสโดยได้รับการสนับสนุนจากน้องชายชื่อ เธโอ (Theo) ปารีสในสมัยนั้นนับว่าเป็นศูนย์กลางความเคลื่อนไหวของวงการศิลปะที่สำคัญที่สุดของยุโรป ในช่วงนี้เองเขาได้พบกับกลุ่มจิตรกรและนักคิดกลุ่มก้าวหน้า ได้ความคิดและเทคนิควิธีการจากศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ในช่วงระยะสุดท้ายก่อนจะพัฒนาแนวคิดในการสร้างผลงาน ในช่วงนี้เองแวนโก๊ะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานจากรูปแบบของกลุ่มเรียลลิสม์มาเป็นผลงานที่มีลักษณะแบบกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ จะเห็นได้ชัดจากภาพที่มีชื่อว่า “หุ่นนิ่งปลาแมคเคอร์เรล มะนาวและมะเขือเทศ” (Still Life with Mackerels, Lemons and Tomatoes) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานดังกล่าวส่งผลต่อผลงานของเขาอีกหลายชิ้นในเวลาต่อมา

หลังจากนั้น แวนโก๊ะได้เดินทางไปยังตอนใต้ของฝรั่งเศส ในช่วงเวลานี้เองที่เขาได้แสดงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆผ่านทางผลงาน กลายเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปะของแวนโก๊ะซึ่งได้รับเอาอิทธิพลทั้งอิมเพรสชันนิสม์และนีโออิมเพรสชันนิสม์รวมถึงภาพพิมพ์ญี่ปุ่น ผลงานของเขาในช่วงนี้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ โดยนักวิจารณ์ศิลปะวิเคราะห์จากรูปแบบเทคนิคและวิธีการในการแสดงออกทางผลงานศิลปะของตัวศิลปินเอง งานของแวนโก๊ะในช่วงนี้มีชื่อเสียงมากและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น โดยเฉพาะการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านงานศิลปะซึ่งเขาสามารถแสดงออกมาได้อย่างชัดเจน ผลงานจิตรกรรมที่จัดอยู่ในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ทั้งหมดมีประมาณมากกว่า 280 ภาพ ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต หลังจากนั้นในคริสตศักราช 1890 เขาได้เสียชีวิตลงด้วยการยิงตัวตาย (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2528, น.51-57)

การให้คุณค่าทางสุนทรียะในผลงานจิตรกรรมของแวนโก๊ะมีความสอดคล้องกับคุณค่าทางสุนทรียะของนักปรัชญาฝ่ายจิตนิยม (Idealism) ที่มองว่าความงามสะท้อนให้เห็นถึงจินตนาการมโนภาพหรืออุดมคติของตัวศิลปิน ผลงานของศิลปินจึงเป็นผลแห่งการถ่ายทอดความงามเหล่านั้น โดยสมบูรณ์ (พ่วง มีนอก, 2536, น. 4) คุณค่าทางสุนทรียะเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยหลายด้านทั้งบริบททางสังคม จุดเปลี่ยนในชีวิตหรือแม้แต่องค์ประกอบในผลงานที่แสดงให้เห็นลักษณะของศิลปะในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ที่มีจุดเด่นในการสร้างงานให้ดูง่ายพยายามสร้างรูปทรง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใหม่ขึ้นมาโดยที่รูปทรงใหม่นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง คล้ายกับว่าเป็นการกระตุ้นความรู้สึกของผู้ดูให้เป็นไปตามอารมณ์ของศิลปินที่สื่อออกมา

จากการศึกษาผลงานของแวนโก๊ะในเบื้องต้น พบว่ามีการจัดประเภทผลงานของเขาโดยนักวิจารณ์ศิลปะซึ่งผลงานของเขาในช่วงแรกนั้นมีลักษณะเป็นศิลปะแบบเรียลลิสม์ (Realism) หลังจากนั้นไม่นานก็มีลักษณะเป็นศิลปะแบบอิมเพรสชันนิสม์ และพัฒนามาเป็นผลงานศิลปะแบบโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ในที่สุด สามารถกล่าวได้ว่าแวนโก๊ะให้คุณค่าสุนทรียะในผลงานของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ที่มีการให้คุณค่าสุนทรียะที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงสุนทรียเจตคติ (Aesthetic Attitude) การให้คุณค่าทางสุนทรียะ(Aesthetic Value) และประสบการณ์ทางสุนทรียะ (Aesthetic Experience) รวมถึงอิทธิพลจากบริบททางสังคมและอิทธิพลจากบุคคลที่มีต่อการสร้างสรรค์งานในช่วงเวลาดังกล่าว โดยศึกษาผ่านผลงานจิตรกรรมของวินเซนต์ แวนโก๊ะ

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยได้ทำการจำแนกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 ส่วน คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกลุ่มลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวินเซนต์ แวนโก๊ะ

1.2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์พบว่า มีการศึกษาแนวคิดทางด้านสุนทรียทัศน์ในพระสุตตันตปิฎกของ พิมพาภรณ์ เครื่องกำแหง (2531) ได้ศึกษาสุนทรียทัศน์ของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกโดยใช้มโนทัศน์ทางสุนทรียศาสตร์เป็นกรอบในการค้นหาคำและข้อความที่อยู่ในขอบเขตของสุนทรียศาสตร์ เพื่อยืนยันว่าพุทธศาสนามีสุนทรียศาสตร์ ในเรื่องของความงามเป็นสิ่งมีคุณค่าที่พบได้ในภาวะนามธรรมและรูปธรรม แต่คุณค่าทางสุนทรียะนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่งาม หรือสิ่งที่น่าเกลียด ซึ่งใช้มโนทัศน์ทางสุนทรียศาสตร์เป็นกรอบในการค้นหาคำและข้อความที่อยู่ในขอบเขตของสุนทรียศาสตร์

มีการศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาผ่านงานศิลปะของจีนในการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์จิตรกรรมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเชิงปรัชญาของ สุวรรณี ดาวสดใส (2530) พบว่า แนวคิดทางปรัชญาและศาสนาที่โดดเด่นอยู่ในราชวงศ์ซ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ เช่น ภาพทิวทัศน์และภาพธรรมชาติในสมัยนั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ และมโนทัศน์ทางปรัชญากับศาสนาของจีน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แนวคิดทางจักรวาลวิทยา ภววิทยา ญาณวิทยา อภิปรัชญาและจริยธรรมมีการสื่อด้วยระบบสัญลักษณ์ ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ของจิตรกรรมจีนเป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าจิตรกรรมจีนอยู่ในฐานะวิถีแห่งการแสวงหาสัจจะ รวมทั้งการเข้าถึงสภาวะจิต และการเข้าถึงสัจจะของศิลปินด้วยญาณหยั่งรู้ทาง อัชฌัตติกญาณ (Intuition) วิธีการและเนื้อหาอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินและภาพเขียน หรือประสบการณ์ทางศิลปะซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันกับศาสนา เกณฑ์การตัดสินผลงานจึงไม่ได้อยู่ที่ตัวภาพแต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวศิลปินและภาพเขียน

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่สอดคล้องกันด้านสุนทรียศาสตร์ปรากฏในวิทยานิพนธ์ของ อิสระ ตรีปัญญา (2551) เรื่องสุนทรียทัศน์ในงานจิตรกรรมแบบเซน ซึ่งศึกษาถึงคุณค่าสุนทรียะผ่านงานจิตรกรรมแบบเซนในประเด็นสุนทรียเจตคติ คุณค่าสุนทรียะและประสบการณ์สุนทรียะ จากการศึกษาพบว่า ศิลปะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าใจสภาวะแห่งความจริงตามแบบเซน ด้านสุนทรียเจตคติในงานจิตรกรรมเซน เสนอแนวคิดที่ทำลายความคิดเชิงทวิภาวะด้วยการแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับความสมบูรณ์ออกมาทางสิ่งต่างๆ ที่น่าเกลียดและไม่สมบูรณ์ แสดงลักษณะศูนยตา หรือความว่างและเน้นให้เห็นถึงสภาวะแห่งความสงบวิเวก เป็นสมาธิ และประเด็นสุดท้ายด้านประสบการณ์สุนทรียะในงานจิตรกรรมเซนมีความสัมพันธ์กันกับประสบการณ์ทางศาสนา กล่าวคือ ช่วยในการมองโลกตามสภาวะที่เป็นจริง

ในการศึกษาเชิงสุนทรียศาสตร์ในปรัชญาเซนยังปรากฏในวิทยานิพนธ์ของ วนัสนันท์ ขุนพล (2553) ในการศึกษาเรื่องวะบิ-ซาบิ ในปรัชญาเซน ผลการศึกษาพบว่า วะบิ-ซาบิ หมายความถึง สุนทรียภาพทางความหมายอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเรียบง่าย เป็นธรรมชาติ ซึ่งแนวคิดเรื่อง วะบิ-ซาบิ นี้แฝงอยู่ในปรัชญาเซน ในด้านการให้ความสำคัญกับธรรมชาติโดยจะแฝงความจริง 3 ประการได้แก่ ความไม่เสร็จสมบูรณ์ ความไม่คงทนถาวร และความไม่สมบูรณ์แบบ โดยแนวคิด วะบิ-ซาบิ จะแสดงออกผ่านทางงานศิลปะและวัฒนธรรมของคนญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม การศึกษาทางด้านสุนทรียศาสตร์ไม่ได้มีการศึกษาเฉพาะในงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ที่แฝงอยู่ในงานวรรณกรรมด้วย ดังงานวิจัยของ ปรีเปรม อยู่สันติกุล (2546) ได้ศึกษาเรื่องสุนทรียทัศน์ของเฮอร์มานน์ เฮสเส ในประเด็นความงามสุนทรียเจตคติ ประสบการณ์ ผลการศึกษาพบว่า ความงามในทัศนะของเฮสเส เป็นอุตรภาวะเหนือกาละ-เทศะ มนุษย์ทุกคนที่มีสุนทรียเจตคติที่ดีสามารถมีประสบการณ์สุนทรียะโดยผ่านสิ่งสวยงามทั้งที่ปรากฏในธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น จนถึงความงามจากภาวะสุนทรียะของชีวิต เช่น ความรักของมนุษย์ที่มีประสบการณ์สุนทรียะผ่านการรับรู้ทางผัสสะ และประสบการณ์ภายในหรือรับรู้ทางความคิดจะถูกซึมซับไว้ภายในจิตใจส่งผลต่อการแสดงออกด้านอารมณ์ ทัศนะต่อศิลปะของเฮสเสมีแนวสอดคล้องกับทฤษฎีของลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy, 1828-1910) ว่าศิลปะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คือการแสดงออกในการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกไปยังผู้อื่นเป็นภาษาสากล เฮสเสมีความเชื่อถือในความจริงเชิงภาวะวิสัยที่ดูเหมือนว่ากำลังเป็นความเชื่อที่สร้างปัญหาแก่โลกและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน แต่ก็มีลักษณะเด่นในการให้ความสำคัญกับการใช้ปัญญาใคร่ครวญตรึกตรองในฐานะปัจเจกบุคคล ไม่เชื่อในความรู้สึกรับรู้ เขาจึงมีสุนทรียทัศน์ในลักษณะยืดหยุ่น มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต

อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเชิงสุนทรียะในศิลปะสกุลหลังสมัยใหม่ของ อันธิฌา แสงชัย (2547) โดยศึกษาการนิยามและให้คุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ศิลปะเป็นเพียงสัญญะที่สื่อความหมายแฝงทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ศิลปะจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการประกาศวาทกรรมของคนกลุ่มรองเพื่อต่อต้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ นิยามที่เป็นไปได้ของศิลปะหลังสมัยใหม่เป็นสัญญะเครื่องมือที่ปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการศึกษาคุณค่าเชิงสุนทรียะพบว่า คุณค่าเชิงสุนทรียะเป็นการเข้าใจผ่านคติทางวัฒนธรรม คุณค่าเชิงสุนทรียะจึงไม่มีความแน่นอน ทำให้ศิลปะหลังสมัยใหม่เป็นแบบสัมพันธ์ซึ่งถูกตัดสินอิงกับความหมาย หรือความเข้าใจแบบใดแบบหนึ่งซึ่งไม่ใช่เชิงมูลค่าทางสุนทรียะที่อิงกับความจริง ศิลปะสกุลหลังสมัยใหม่ไม่จำกัดให้อยู่ในบริบทเดียว นิยามของศิลปะกลุ่มนี้เป็นนิยามที่เป็นไปได้เท่านั้น

1.2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกลุ่มลัทธิอิมเพรสชันนิสม์

หนังสือเรื่อง “ศิลปะสมัยใหม่” ของ กำจร สุนพงษ์ศรี (2528) ได้กล่าวว่าในคริสตศักราช 1839 มีการเปลี่ยนแปลงในศิลปะด้านจิตรกรรม โดยมีสาเหตุมาจากการประดิษฐ์กล้องถ่ายรูป ทำให้การเขียนรูปเหมือนจริงเริ่มเสื่อมความนิยมลง จิตรกรจึงหันเหความนิยมจากการเขียนภาพตามคติแบบเก่าที่ยึดเรื่องราวเป็นหลักมาเป็นการให้ความสนใจความจริงตามธรรมชาติและสังคมมากขึ้น กล่าวคือ ศิลปินในยุคนั้นต้องการสร้างงานเหมือนจริงมากกว่างานในอุดมคติ แนวความคิดทางศิลปะของกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเรียลลิสม์ โดยมีการผสมผสานและสร้างแนวคิดใหม่ มีการให้ความสำคัญเรื่องสีตามหลักทฤษฎีวิทยาศาสตร์มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ลดความสำคัญในเรื่องของรูปทรง ปัญหาระยะสามมิติลง ทำให้ศิลปินบางคนในยุคนั้นแยกตัวออกมาเพื่อสร้างงานที่น่าสนใจกว่าคือ ศิลปินกลุ่มนีโอ-อิมเพรสชันนิสม์

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น กลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ก็เกิดขึ้นจากการวิวัฒนาการจากลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ โดยศิลปินแต่ละคนต่างก็ทำงานในความคิดความเชื่อมั่นของตน ไม่มีความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม มีการแสดงออกที่เกี่ยวกับอารมณ์เฉพาะตน แต่ละคนต่างพัฒนาเทคนิคให้มีลักษณะพิเศษ นักวิจารณ์ศิลปะเห็นตรงกันว่า กลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของศิลปกรรมเข้าสู่รูปแบบความคิดใหม่ของศิลปะ ในศตวรรษที่ 20 แวนโก๊ะได้สร้างผลงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในด้านการแสดงอารมณ์ส่วนลึกและวิธีสังเคราะห์เรื่องสีในธรรมชาติ ผลงานของแวนโก๊ะได้แบ่งออกเป็น 3 สมัย สมัยแรกเรียกว่า ดัทช์ พีเรียด (Dutch Period) เป็นผลงานที่ทำในขณะที่อยู่ในเนเธอร์แลนด์และเบลเยียม มีลักษณะหนักแน่น สีหม่นหมอง แสดงออกไปในทางลัทธิเรียลลิสม์ มีแนวโน้มไปในทางมนุษยธรรม เห็นอกเห็นใจคนจน ต้องการสะท้อนภาพชีวิต สมัยที่ 2 คือ อาลส์ พีเรียด (Arles Period) เริ่มต้นอุทิศตัวให้แก่งานศิลปะ เขาได้เริ่มใช้แปรงแต้มรอยสีหนาและทิ้งรอยแปรง (Brush Stroke) ให้มีการแสดงออกถึงความรุนแรงของอารมณ์อย่างถึงที่สุด สมัยที่ 3 อูแวร์ พีเรียด (Auver Period) เป็นช่วงสุดท้ายของเขาที่ได้ทำงานศิลปะที่เขาหลงใหล งานในช่วงนี้จึงได้แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของเขาอย่างชัดเจนในเรื่องของอารมณ์ การใช้สีและเขียนภาพโดยวิธีทิ้งรอยแปรงเพื่อบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึก

หนังสืออีกเล่มหนึ่งที่กล่าวถึงศิลปะในกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ คือหนังสือของ กริมม์, แคริน เอช (2552) เรื่อง อิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) กล่าวว่า ศิลปินแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ เรื่องเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ผลงานและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อตัวศิลปิน ซึ่งไม่มีกฎหรือทฤษฎีใดอธิบายได้ การให้คำจำกัดความของอิมเพรสชันนิสม์ จึงอธิบายว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ตื่นตาตื่นใจ แทนที่จะกล่าวแจกแจงลักษณะที่ชัดเจน

1.2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวินเซนต์ แวนโก๊ะ

วินเซนต์ แวนโก๊ะ เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงจึงมีคนเขียนและเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและผลงานของเขาไว้มากมาย เช่น กิติมา อมรทัต (2537) ได้เรียบเรียงประวัติของวินเซนต์ แวนโก๊ะ และรวบรวมผลงานภาพเขียนที่โดดเด่นที่ทำให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักและชื่นชมภาพเขียนของเขาไว้ในหนังสือเรื่อง “วินเซนต์ แวนโก๊ะ : เจิดจ้าเริงแรงแห่งสีสัน” (The Post Impressionist) โดยอธิบายถึงพัฒนาการทางด้านเทคนิควิธีในการใช้สีเพื่อสร้างมิติ และแนวทางการสร้างสรรค์งานที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาที่เขาย้ายไปอยู่ตามสถานที่ต่างๆ มีการอธิบายถึงผลกระทบของสังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเขา ช่วงที่อยู่ในปารีสเขาพักอยู่ที่ห้องพักของน้องชายที่ชื่อ เธโอ เขาจึงมีโอกาสได้เข้าร่วมชุมนุมกับเหล่าศิลปินกลุ่มก้าวหน้าที่สุดในยุโรปสมัยนั้น ทำให้เขารู้จักกับศิลปินหลายคน และได้รู้จักกับศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ที่ทำให้เขาได้รับอิทธิพลและเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานไป จนสามารถพัฒนาแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองได้ หนังสือเล่มนี้อธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่แวนโก๊ะได้พยายามถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะและอธิบายถึงเรื่องสีสันที่เปลี่ยนแปลงไปว่า คือการเปลี่ยนแปลงความคิดของแวนโก๊ะ

หนังสืออีกเล่มหนึ่ง คือ หนังสือเรื่อง วินเซนต์ แวนโก๊ะ นิมิตกับความเป็นจริง เขียนโดย อินโก เอฟ.วอลเธอร์ (2552) เป็นหนังสือที่กล่าวถึงช่วงเริ่มต้นการเป็นศิลปินของแวนโก๊ะที่มี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พรสวรรค์เชิงศิลปะ เขากลายเป็นวีรบุรุษทางศิลปะ หนังสือเล่มนี้ก็บรรยายถึงสถานที่ต่างๆ ที่แวนโก๊ะเดินทางไปและสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อเขา และนำเสนอผ่านทางรูปแบบของงานเขียน สะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกขณะที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุนทรียศาสตร์ ศิลปะกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์และวินเซนต์ แวนโก๊ะ พบว่า ยังไม่มีการศึกษาแนวคิดทางด้านสุนทรียทัศน์ของวินเซนต์ แวนโก๊ะ ผ่านงานจิตรกรรมของเขาในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสุนทรียศาสตร์ในงานจิตรกรรมของ วินเซนต์ แวนโก๊ะ

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มีความรู้และความเข้าใจแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ รวมถึงอิทธิพลทางด้านสังคมและบุคคล ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบและองค์ประกอบของงานจิตรกรรมสีน้ำมัน ในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ ของวินเซนต์ แวนโก๊ะ

1.5 ขอบเขตและวิธีการ

1.5.1 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยเรื่องเกณฑ์การตัดสินความงาม การเข้าถึงความงามของศิลปินและแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจในการสร้างผลงาน โดยจะศึกษาในประเด็น สุนทรียเจตคติ (Aesthetic Attitude) คุณค่าเชิงสุนทรียะ (Aesthetic Value) และประสบการณ์สุนทรียะ (Aesthetic Experience) ในงานจิตรกรรมของ วินเซนต์ แวนโก๊ะ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยด้วยการนำเอาผลงานทางศิลปะของแวนโก๊ะ โดยเลือกเอาผลงานที่อยู่ในช่วงศิลปะแบบโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นตามแนวคิดของตนเอง มีลักษณะเฉพาะตนที่ชัดเจนทั้งด้านการสื่ออารมณ์ องค์ประกอบของภาพและเทคนิคทางศิลปะที่ใช้ล้วนมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของเขา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผลงานของแวนโก๊ะในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสุนทรียเจตคติของเขาได้มากที่สุด จึงได้เลือกผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันของแวนโก๊ะในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์จำนวน 20 ภาพจากผลงานที่เป็นจิตรกรรมสีน้ำมันทั้งหมดจำนวน 280 ภาพ พิจารณาจากการได้รับความนิยมของภาพนั้นๆ โดยเรียงลำดับตามคริสตศักราช ซึ่งภาพที่นำมาศึกษามีดังนี้

1. Market-Gardan or Harvest Landscape, มิถุนายน 1888 ทิวทัศน์ยามเก็บเกี่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. Twelve Sunflowers in a Vase, สิงหาคม 1888 ดอกทานตะวันสิบสองดอกในแจกัน
3. Portrait of Patience Escalier, สิงหาคม 1888 ภาพชาวนา
4. Café Terrace at Night, กันยายน 1888 ลานร้านกาแฟยามค่ำ
5. Starry Night above The Rhône, กันยายน 1888 ดวงดาวในยามค่ำคืน
6. Self-Portrait with Bandaged Ear, มกราคม 1889 ภาพเหมือนตัวเองที่หูมีผ้าพันแผล
7. View of Arles Orchard in Bloom with Poplars in the Forefront, เมษายน 1889 ทิวทัศน์ที่อาร์เลส์ สวนที่กำลังผลิบานกับ ต้นปอปลาร์ด้านหน้า
8. The Courtyard of the Hospital in Arles, เมษายน 1889 ลานสวนของโรงพยาบาลในอาร์เลส์
9. Irises, พฤษภาคม 1889 ดอกไอริส
10. Wheat Field with Cypresses, มิถุนายน 1889 ทุ่งข้าวสาลีกับต้นไซเปรส
11. Two Cypresses, มิถุนายน 1889 ต้นไซเปรสสองต้น
12. Oilve Orchard, มิถุนายน 1889 สวนมะกอก
13. The Star Night, มิถุนายน 1889 ราตรีประดับดาว
14. Self-Portrait, กันยายน 1889 ภาพเหมือนตัวเอง
15. Van Gogh's Bedroom in Arles, กันยายน 1889 ห้องนอนของแวนโก๊ะ ที่อาร์เลส์
16. Road with Man Walking, Carriage, Cypress, Star and Crescent, พฤษภาคม 1890 ถนนกับคนเดิน รถม้า ต้นไซเปรส ดวงดาว และพระจันทร์เสี้ยว
17. The Cottages with Thatched Roofs, มิถุนายน 1890 กระท่อมหลังคามุงหญ้า
18. Church in Auvers, มิถุนายน 1890 โบสถ์ ในอูแวร์ส
19. Portrait of Dr. Gachet Seated at a Table, มิถุนายน 1889 ภาพเหมือนของ ดร.กาเชต์ นั่งที่โต๊ะ
20. Wheat Field with Crows, กรกฎาคม 1890 ทุ่งข้าวสาลีกับอีกา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานศิลปะของแวนโก๊ะอีกด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.5.2 วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ และภาพงานจิตรกรรม วินเซนต์ แวนโก๊ะ จำนวน 20 ภาพ

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้และนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved